

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Ілля ХАДЖИНОВ

Рекомендовано Радою з якості
вищої освіти,

протокол від «25» червня 2025 р.

№ 12

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ступінь освіти	Бакалавр
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність	В9 Історія та археологія
Освітня програма	Історія та археологія

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
НАСКРІЗНОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

РЕКОМЕНДОВАНО

Вченою радою факультету історії та міжнародних відносин, протокол

від «20» 06 2025 р., № 10

Голова Вченої радою факультету історії та міжнародних відносин

 Юрій ТЕМІРОВ

РОЗРОБЛЕНО:

Групою забезпечення якості освітньої

Програми Історія та археологія

Гарант освітньої програми:

 Олена ОТЗЕМКО

«19» червня 2025 р.

УХВАЛЕНО:

Кафедрою історії та археології

Протокол від «18» 06 2025 р. № 12

В.о. завідувача кафедри

 Надія ТЕМІРОВА

Завідувач навчальної лабораторії

з організації практичного навчання

 Інна ЗАРІШНЯК

«24» червня 2025 р.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Комплексна мета, завдання та взаємозв'язки всіх видів практичної підготовки	4
2. Організація та керівництво практичною підготовкою	8
3.взаємозв'язок практичної підготовки з науково-дослідною роботою здобувачів вищої освіти	10
4. Основні вимоги до формування списку рекомендованої літератури	11

ВСТУП

Наскрізна програма практичної підготовки зі спеціальності В9 Історія та археологія – навчально-методичний документ, який забезпечує єдиний комплексний підхід до організації та проведення практичної підготовки для здобувачів вищої освіти ступеню «Бакалавр» (I, II, IV курси), безперервність і наступність у фаховій підготовці спеціалістів-істориків. Наскрізна програма складена у відповідності до освітньої програми «Історія та археологія» ОС «Бакалавр» та «Правил внутрішнього трудового розпорядку», «Положення про практичну підготовку, стажування та працевлаштування здобувачів вищої освіти Донецького національного університету імені Василя Стуса», «Положення про організацію освітньої діяльності в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса», «Положення про реалізацію права на академічну мобільність в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та інших нормативно-локальних документів.

Наскрізна програма практичної підготовки забезпечує реалізацію ОК, визначених ОП «Історія та археологія» СО «Бакалавр» у редакціях 2022-2025 рр., а саме: Навчальна (археологічна) практична підготовка (2022, 2023, 2024, 2025); Навчальна (архівно-музейна) практична підготовка (2025); Виробнича (педагогічна) практична підготовка (2022, 2023, 2024, 2025). Обсяг практичної підготовки складає 12 кредитів ECTS.

Види практичної підготовки для ОП «Історія та археологія»

Назва	Семестр	Термін, тижні	Кредити ECTS
Навчальна (археологічна)	II	2	3
Навчальна (архівно-музейна)	IV	2	3
Виробнича (педагогічна)	VIII	4	6

Форма підсумкового контролю – диференційований залік за результатами проведення практичної підготовки.

1. КОМПЛЕКСНА МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ВСІХ ВИДІВ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Практична підготовка, передбачена освітньою програмою «Історія та археологія» СО «Бакалавр», покликана закріпити теоретичні знання, сприяти набуттю практичних навичок, сформуванню позитивного ставлення до обраної професії. Метою практичної підготовки є оволодіння здобувачами сучасними методами та формами організації діяльності в професійній галузі, формування на базі набутих теоретичних знань професійних умінь і навичок

для прийняття самостійних рішень під час виконання конкретної роботи, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності, розвиток навичок здійснення науково-дослідної роботи.

Навчальна (археологічна) практична підготовка передбачає закріплення отриманих на лекціях, практичних і лабораторних заняттях знань про типи і види археологічних пам'яток, набуття знань, навичок і вмінь наукового вивчення пам'яток різних категорій під час практичної діяльності в польових умовах, а також донесення до здобувачів суспільно-історичного та наукового значення збереження у непорушеному стані й охорони пам'яток археології, зокрема, фортифікаційних споруд, решток культових будівель, курганів.

Навчальна (архівно-музейна) практична підготовка має на меті формування наукового уявлення про організацію архівної і музейної справи в Україні, систему архівних і музейних установ Вінницької області, структуру та організацію роботи державного архіву і краєзнавчого музею, архівну та музейну політику, формування практичних навичок архівно-музейної роботи, створення цілісного уявлення про функціонування архівної та музейної мереж в Україні.

Виробнича (педагогічна) практична підготовка покликана закріпити здобуті знання за час навчання з історії, психології, педагогіки та методики викладання історії; сформувати уміння організації як класної, так і позакласної виховної роботи в закладах загальної середньої освіти, навички роботи класного керівника.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти передбачає формування та розвиток у здобувачів **компетентностей** відповідно до Освітньої програми «Історія та археологія» спеціальності В9 Історія та археологія ОС «Бакалавр»:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-10. Здатність працювати в команді.

ЗК-11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК-12. Усвідомлення моральних норм професійної діяльності, турбота про якість виконуваної роботи, розуміння соціальної значущості професії.

ЗК-13. Усвідомлення моральних норм професійної діяльності, турбота про якість виконуваної роботи, розуміння соціальної значущості професії.

Спеціальні компетентності (СК):

СК-3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК-4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК-5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК-6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК-7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК-10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК-11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК-12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

СК-13. Здатність використовувати набуті знання з історії та археології, психології та педагогіки, методики навчання історії для викладання історичних дисциплін у ЗЗСО.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН-1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН-3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН-4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН-5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН-6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН-8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН-9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН-10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

ПРН-11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН-12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН-13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН-14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРН-15. Знати наукові та організаційні аспекти функціонування археологічної, архівної, музейної сфери.

ПРН-16. Знати сучасні методики навчання історії, основи психолого-педагогічних досліджень. Виявляти готовність до здійснення гуманної педагогічної взаємодії.

ПРН-17. Доводити історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, історичну обґрунтованість процесу євроінтеграції України.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

Організація практичної підготовки передбачає:

- методичне забезпечення практичної підготовки;
- підготовку відповідної документації (календарні графіки, індивідуальні завдання, щоденники);
- визначення бази практичної підготовки;
- призначення керівників;
- розподіл здобувачів;
- контроль за проходженням з боку кафедри і деканату;
- підведення проміжних та остаточних підсумків.

Для реалізації завдань практичної підготовки визначаються відповідні бази її проведення. Вони щорічно переглядаються і уточнюються, з керівниками баз укладаються договори про умови практичної підготовки.

Вимоги до баз практичної підготовки:

- відповідність вимогам освітньої програми «Історія та археологія» ОС Бакалавр спеціальності В9 Історія та археологія;
- наявність фахівців-професіоналів для керівництва практичною підготовкою, які виконують роботи відповідно до профілю підготовки здобувача вищої освіти, їх компетенція має відповідати вимогам підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності В9 Історія та археологія;
- наявність необхідних умов для організації практичної підготовки: наявність структурних підрозділів, діяльність яких відповідає спеціальності;
- надання здобувачам вищої освіти на час практичної підготовки можливості працювати на посадах, робота на яких відповідає програмі практичної підготовки, надання права користування матеріалами, необхідними для виконання програми практичної підготовки (з урахуванням специфіки установи).

Орієнтовні бази практичної підготовки:

- *Навчальна (археологічна)* – База практичної підготовки визначається кожного польового сезону, виходячи з реальних обставин організації та проведення археологічних розкопок на Вінниччині та суміжних регіонах.
- *Навчальна (архівно-музейна)* – Державний архів Вінницької області, Вінницький обласний краєзнавчий музей.
- *Виробнича (педагогічна)* – загальноосвітні школи, ліцеї та гімназії м. Вінниці.

Розподіл здобувачів за базами практичної підготовки здійснюється випусковою кафедрою на основі договорів про співробітництво (про проведення практичної підготовки) Університету з підприємствами, установами, організаціями або листів-запрошень. За два місяці до початку практичної підготовки відповідальні за її проведення керівники від кафедр подають до навчальної лабораторії з організації практичного навчання затвердженні деканом списки здобувачів, які потребують бази практичної підготовки. Розподіл здобувачів по базах практичної підготовки та

призначення керівників проводиться спеціальним наказом профільного проректора на основі відповідного подання кафедри.

Контроль за проходженням практичної підготовки має на меті надання консультацій та допомоги здобувачам у виконанні індивідуальних завдань.

Контроль з боку Університету здійснюється:

- проректором (за відповідним напрямом роботи).
- навчально-практичним центром кар'єри та професійного зростання;
- заступником декана з навчальної роботи факультету історії та міжнародних відносин;
- гарантом освітньої програми;
- завідувачами кафедр.

Навчально-методичне керівництво і виконання програм практичної підготовки здобувачами забезпечують науково-педагогічні працівники кафедр відповідно до розподілу навчального навантаження.

Обов'язки керівника практичної підготовки від кафедри:

- бере участь у підготовці та проведенні установчої конференції для ознайомлення здобувачів з порядком і вимогами до проходження практичної підготовки, проведенні інструктажів з техніки безпеки, охорони праці, пожежної безпеки, наданні графіку роботи, забезпечення необхідною супровідною документацією;
- знайомить керівників від бази практичної підготовки з програмою практичної підготовки й обов'язками, які покладаються на них;
- забезпечує постійне керівництво та контроль за виконанням програми практичної підготовки кожним здобувачем;
- погоджує з керівником від бази практичної підготовки тематику індивідуальних завдань;
- надає необхідні консультації здобувачам щодо виконання завдань практичної підготовки;
- періодично інформує заступника декана факультету, завідувача кафедри, керівника виробничої практики Університету про хід практичної підготовки, вирішує з ними поточні питання;
- підводить підсумки практичної підготовки, оцінює роботу кожного здобувача та складає звіт про підсумки проведеної практичної підготовки;
- бере участь у захисті звіту з практичної підготовки.

Обов'язки керівника від бази практичної підготовки:

- здійснює керівництво практичною підготовкою здобувачів відповідно до робочих програм;
- створює необхідні умови для виконання здобувачами програми практичної підготовки, дотримання здобувачами правил внутрішнього розпорядку, не дозволяє залучення здобувачів до роботи, що не відповідає програмі практичної підготовки;
- проводить обов'язкові інструктажі з охорони праці і техніки безпеки;
- дотримується календарних графіків проходження практичної підготовки здобувачами;

– проводить облік та оцінювання виконаної кожним здобувачем роботи, після завершення практичної підготовки характеризує роботу кожного здобувача, на запрошення кафедри бере участь у захисті звіту з практичної підготовки.

Обов'язки і права здобувачів вищої освіти під час її проходження практичної підготовки:

– до початку практичної підготовки отримати від керівника практичної підготовки від кафедри консультацію та супровідну документацію (під час установчої конференції з практичної підготовки або в індивідуальному порядку);

– вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і внутрішнього розпорядку установи;

– своєчасно прибути на базу практичної підготовки, дотримуватися встановленого розпорядку практичних занять;

– проходити практичну підготовку відповідно до термінів, зазначених у наказі по університету.

– у повному обсязі виконати всі завдання програми практичної підготовки, вести облік проведеної роботи у щоденнику;

– своєчасно оформити звітну документацію з практичної підготовки з дотриманням усіх вимог і стандартів, скласти залік диференційний залік.

Здобувачі вищої освіти несуть відповідальність за виконання робочої програми практичної підготовки.

Староста групи практикантів на базі практичної підготовки складає розклад зайнятості практикантів на кожний день, доводить його до відома групового керівника практичної підготовки, повідомляє здобувачів-практикантів про колективні консультації, виконує доручення керівників практичної підготовки.

Здобувачу, який не виконав програму практичної підготовки або отримав незадовільну оцінку, може бути надано право на повторне проходження практичної підготовки, у вільний від навчання час, за рішенням засідання кафедри.

3.ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З НАУКОВО-ДОСЛІДНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміст науково-дослідницького компоненту практичної підготовки здобувача вищої освіти, тематика дослідницької діяльності узгоджуються з напрямками дослідницької діяльності кафедри, на якій спеціалізується здобувач, а також з конкретною дослідницькою проблематикою, якою він займається.

Отримані під час практичної підготовки знання, досвід з науково-дослідної роботи мають бути використані здобувачами вищої освіти при підготовці доповідей на науковій студентській конференції, виступів на

науково-практичних семінарах, написанні курсових і кваліфікаційних (бакалаврських) робіт тощо.

Навчальна (*археологічна*) практична підготовка сприяє формуванню навичок вивчення археологічних пам'яток за допомогою спеціальних методів дослідження та послідовності проведення археологічних досліджень, умінню оформляти результати польових досліджень у вигляді звіту і використовувати їх у науково-дослідницькій діяльності.

Навчальна (*архівно-музейна*) практична підготовка передбачає формування умінь та навичок джерелознавчої евристики як складової науково-дослідницької діяльності здобувача вищої освіти: опанування методами пошуку та опрацювання документної архівної інформації; вивчення методів атрибуції речових та зображальних джерел.

У процесі виробничої (*педагогічної*) практичної підготовки здобувачі вищої освіти виконують конкретні завдання з теми своєї наукової роботи (проводять педагогічні дослідження, експерименти). За завданням кафедр готують методичні посібники (наочність, роздавальний матеріал). Результати спостережень та експериментів використовуються при написанні курсових і кваліфікаційних (бакалаврських) робіт, матеріалів конференцій.

4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ СПИСКУ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Під час формування й наповнення Розділу «Список рекомендованої літератури» в робочих програмах практичної підготовки враховується наступне:

- відповідність джерел інформації змісту практичної підготовки: усі джерела, включені до списку рекомендованої літератури, повинні чітко відповідати тематиці практичної підготовки та охоплювати ключові аспекти, що розглядаються у програмі;

- актуальність літератури: перевага надається джерелам, опублікованим в останні 10 років. У випадку використання класичних джерел, обґрунтовується їхня важливість для сучасного освітнього процесу та практичної підготовки здобувача;

- різноманітність джерел: у списку мають бути представлені різні типи джерел (монографії, підручники та навчальні посібники, практикуми, наукові статті, матеріали конференцій, нормативні документи тощо). Крім літератури, список може включати посилання на Інтернет-джерела та електронні бази даних. Це дозволить забезпечити всебічне розкриття тематики та можливість для студентів глибше ознайомитися з предметною областю практичної підготовки;

- мова джерел: основний акцент робиться на літературі українською мовою. Крім цього, забезпечується включення іноземних джерел (насамперед, англійською мовою), якщо вони є основоположними або не мають відповідників українською мовою;

– доступність літератури: рекомендується включати до списку джерела, які є доступними для студентів (наявні у бібліотеці Університету, доступні онлайн у відкритому доступі або через освітні платформи та бази даних наукової інформації);

Список рекомендованої літератури має періодично переглядатися та оновлюватися, щоб забезпечити актуальність і відповідність сучасним освітнім стандартам.

Джерела повинні відповідати державним освітнім стандартам та нормативним вимогам для забезпечення необхідного рівня підготовки студентів. Рекомендована література подається із поділом на обов'язкову (основну) та додаткову. Обов'язкова література включає ключові джерела, які є основою для опанування матеріалу. Додаткова література пропонується для поглибленого вивчення тематики.

Для програм практичної підготовки педагогічної спрямованості список рекомендованої літератури повинен включати навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України для використання в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою (оприлюднюються на сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>).